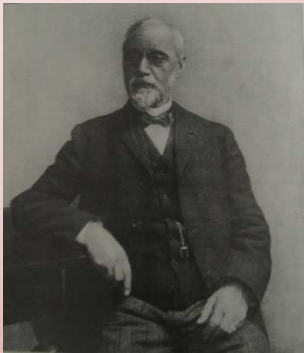

Doopkapel

De rondgang door de kerk eindigt bij de doopkapel. Symbolisch het beginpunt voor de dopeling van zijn opname in de kerkgemeenschap. Om die reden ligt de doopkapel strikt genomen buiten de muren van de kerk.

De doopvont heeft een achthoekige (de 8 zonder begin en zonder eind) voet, verwijzend naar het eeuwige leven door de doop te bereiken. Zie ook het 'in stijl' uitgevoerde fonteintje.

Hendrik van der Geld (1838-1914) Had zijn atelier en woning op het adres Oude Dieze 4 en 6. De reliëfs in de gevels van deze panden boven de ramen verbeelden de ambachten, die hij uitoefende: beeldhouwen, steenhouwen en ornamentalsnijden. Boven de voordeur de spreuk 'Arbeid sere voert tot eere'.

Buiten deze gevelreliëfs is in de stad nog werk van hem te zien in de Sint Jan, de Antoniuskapel, de Pedagogische Academie en het Kapucijnenklooster. Veel werk van hem staat in het Museum voor Religieuze Kunst te Uden. In de Jacobskerk zijn o.a. van zijn hand de kruiswegstaties en het beeld van St. Jozef met kind op het altaar.

De oude Sint-Jacobskerk

In 1430 wordt, in wat nu de Bethaniëstraat heet, een Jacobskapel met hospitium (gasthuis) gebouwd ten behoeve van de pelgrims naar Santiago de Compostela. Deze kapel wordt in 1569 de parochiekerk voor het oostelijk stadsdeel en voor de bewoners van buiten de Hinthamerpoort.

In plaats van deze inmiddels vergrote kapel wordt in 1584 een gotische kerk met toren gebouwd met behoud van het priesterkoor van de kapel.

Na de verovering van de stad door Frederik Hendrik in 1629 wordt de uitoefening van de katholieke godsdienst verboden en de kerk wordt aan de Hervormden beschikbaar gesteld. Vanaf 1689 verliest het gebouw zijn kerkelijke functie en wordt voor militaire doeleinden gebruikt, eerst als paardenstal, later als arsenaal "Het groot Tuighuis" en als kazerne. De nu nog aanwezige tussenvloeren worden dan aangelegd en er komt een nieuwe westgevel.

In de 20ste eeuw wordt er het Noord-Brabants Museum in ondergebracht tot 1986. In 1967 is hier de grote Jeroen Boschtentoonstelling gehouden.

Sinds 1993 is het gebouw in gebruik bij de BAM, de gemeentelijk afdeling voor Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten. Het gebouw is onlangs gerestaureerd.

In het voormalige priesterkoor is de Azijnfabriek -afkomstig uit de vroegere azijnfabriek tussen de Verwersstraat en de Korte Putstraat- gevestigd.

De apostel Jacobus, oudere broer van Johannes, heeft volgens de overlevering ook in Spanje het evangelie gepredikt. De legende vertelt dat zijn stoffelijke resten van Palestina naar Compostela zijn gebracht en daar begraven zijn. Hierdoor is Compostela, na Jeruzalem en Rome, de belangrijkste bedevaartplaats in Europa geworden. Pelgrims uit het noorden konden en kunnen o.a. in de Jacobskerk een startstempel halen voor de bedevaart naar Spanje. Jacobus is de patroon van Spanje. Zijn afbeelding heeft Bosch geschilderd op het linker buitenluik van Het Laatste Oordeel dat in Wenen wordt bewaard.

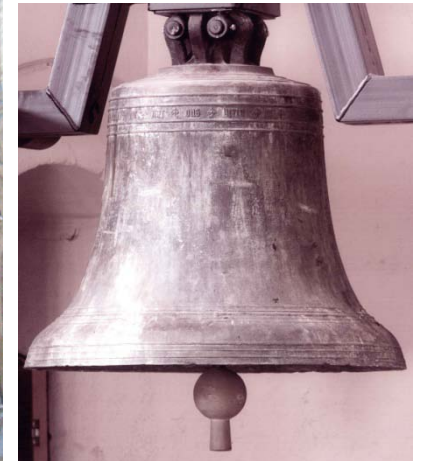

Kruiswegstaties

De 14 eikenhouten kruiswegstaties zijn gesneden door Hendrik van der Geld in 1897, dus ten behoeve van de Waterstaatkerk. De beeldsnijder heeft de uitbeelding van de terugkerende figuren op de staties meesterlijk volgehouden

In de 'nieuwe' St. Jacob van 1907 zijn de staties door de omlijsting met speciaal vervaardigde terracottategels op een mooie manier geïntegreerd in het gebouw.

Ook de zeer sierlijk uitgevoerde gevelwand onder de kruiswegstaties versterkt hun plaats in de kerk.

Mariaklokje

In de linker blinde nis van het hoogkoor hangt het Mariaklokje uit 1482, afkomstig uit de eerste Jacobskapel. Dit is de op één na oudste klok van onze stad; alleen de uurklok van het Stadhuis is nóg ouder, namelijk uit 1372.

Vanwege zijn antiekwaarde werd de klok tijdens de Tweede Wereldoorlog door de bezetter niet geroofd.

Altaren

Links op het hoogkoor het Sint Jozefaltaar met een houten beeld gemaakt door Hendrik van der Geld (1897) en een koperen baldakijn. Rechts het altaar van Sint Jacob met een koperen beeld en baldakijn, geslagen door Jos Jonkergouw (1911-1912).

Preekstoel

De 17^e eeuwse kuip van de preekstoel is afkomstig uit de Abdijkerk Sint Michaël te Antwerpen. Het klankbord is uit de 18^e eeuw.

De kuip wordt gedragen door 3 vrouwenfiguren, symboliserend Geloof (boek met kruis), Hoop (anker) en Liefde (toorts). Op de kuip komen de symbolen van de 4 evangelisten voor, afgewisseld met engelen en bloemversieringen.

De trapbalusters stellen waarschijnlijk profeten voor, terwijl de kariatiden op de trapstijlen niet specifiek religieus zijn.

Het klankbord met H. Geest (duif) wordt gedragen door twee engelen.

Koor en orgel

De eikenhouten balustrade is in 1804 in de toenmalige St. Jacob aangebracht. Deze balustrade ging in 1844 mee naar de Waterstaatkerk.

In 1900, bij gelegenheid van het zilveren priesterfeest van Pastoor Prinsen, bouwde Michael Maarschalkerweerd het huidige orgel.

Orgel en balustrade verhuisden in 1907 mee naar de nieuwe kerk, maar stonden toen ongeveer vier meter hoger dan nu. Dat de balustrade aanvankelijk smaller was, is te zien aan de onbewerkte panelen, die later tussengevoegd zijn.

Toen in 1927 de huidige voorgevel van de kerk werd gebouwd, zijn het orgel en de balustrade 4 meter lager geplaatst

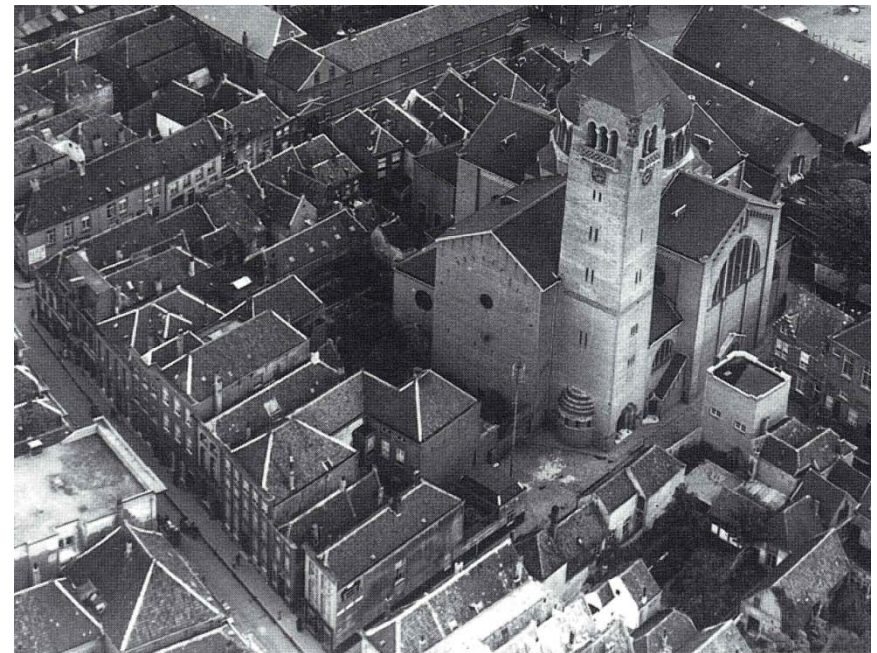
In het front van de orgelkast staat het beeld van Leonardus van Veghel, een van de martelaren van Gorcum, geboren in 's-Hertogenbosch.

Voorgeschiedenis

De huidige kerk, waarin het Jheronimus Bosch Art Center is ondergebracht, is de vierde kerk op deze plek. Nadat de katholieken vanaf 1629 hun "oude St. Jacob" kwijt waren geraakt, werd in de 17^e eeuw een schuilkerk/bidkapel in gebruik genomen, verstopt achter de huizen van de Hinthamerstraat en de Sint Jacobstraat. Een van de ingangen aan de Jacobstraat is nu nog te zien (poortje tussen nummers 17 en 21).

In 1803, toen er weer vrijheid van godsdienst was, werd een nieuwe kerk gebouwd op dezelfde plek. Deze werd in 1844 vervangen door een zogenaamde Waterstaatkerk. In het begin van de 20ste eeuw gaf pastoor Prinsen aan de architecten Jan Stuyt en Jos Cuypers opdracht een kerk te bouwen, die ingepast moest worden op het stuk grond van ca. 35 bij 50 meter en 'die niet moest lijken op de Sint Jan'.

Deze kerk zou van 1907 tot 2002 dienst doen als parochiekerk.

Bouwstijl: eclecticisme

Stuyt en Cuypers hebben een zeer karakteristiek gebouw neergezet. Zij hebben een bewuste keuze gemaakt uit historische bouwstijlen en deze met elkaar gecombineerd tot een nieuw geheel. Deze stijl van bouwen wordt met 'eclecticisme' aangeduid.

Geïnspireerd op de Aya Sophia in, - toen nog -, Constantinopel, hebben ze de kerk een byzantijnse koepel gegeven op een vierkante plattegrond. De zware stenen pilaren met terracottabanden, de gewelven, de gemetselde bogen en de ribloze kruisgewelven kunnen als romaans worden geduid. Evenals aan de buitenkant de decoratieve rand onder de daklijsten en de opvulling met zwart-wit tegels van de topgevel. Gotische spitsboogvensters in de middenkapel, een renaissancetoren en Jugendstilkolommen bij de ingang (uit 1927). De toren is afgebouwd in 1924 en in 1927 is de huidige frontgevel geplaatst. Het kerkplein is in 1931 gerealiseerd; voordien stond er een drietal huizen, waaronder de pastorie, in de Hinthamerstraat.

Mgr. Prinsen (1852 – 1941)
C.C. Prinsen was vanaf 1885 aan de Jacobskerk verbonden. Eerst als kapelaan en later als pastoor. Hij was op vele terreinen, kerkelijk en maatschappelijk, zeer actief. Daar hij tot 'huisprelaat' van de Paus was benoemd, droeg hij de titel van Monseigneur. Hij is de initiator en bouwpastoor van deze kerk.

Herinneringen aan hem, in en om de kerk, zijn o.a.: het beeld van de Goede Herder van Albert Termote op het plein, de ramen aan west- en oostzijde, fresco aan oostzijde nabij H.Hartkapel, Mgr. Prinsenstraat, Jacobshof en zijn portret op het portaal van de bibliotheek.

Philips de Schone, Maximiliaan, Karel V en Philips II, die allen bij het Bossche Mariabeeld hebben gebeden.

Links onder de St. Jan; rechts onder de St. Jacob op de Coudenberg te Brussel, waar het beeld van 1629 tot 1853 bewaard werd.

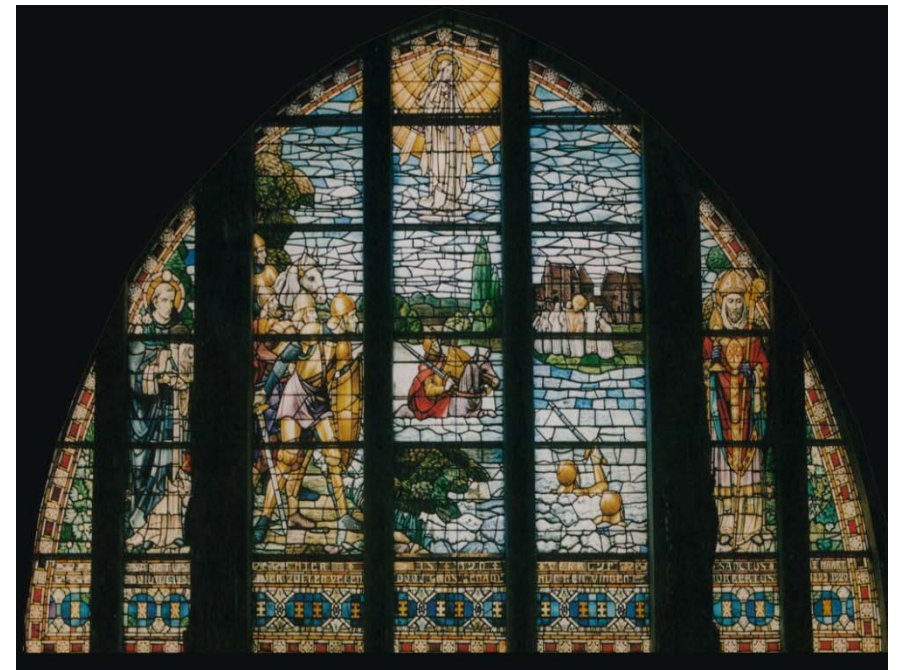
4. Oostzijde: eerste verkondiging van het Christendom.

In het midden: Willibrord; in nevenvakken: Servatius en Hubertus. Evenals glas-in-loodraam aan westzijde aangebracht ter gelegenheid van het zilveren pastoorsjubileum van Mgr. Prinsen (1920).

5. Westzijde: vroege evangelisatie in Nederland.

In het midden: Fulco van Berne, vervolgd door zijn vijanden, deed de gelofte dat hij van zijn kasteel een abdij zou maken. Toen verscheen hem Maria. Behouden op zijn paard de Maas over, voerde hij die gelofte uit en stichtte de Norbertijner Abdij te Berne in 1134.

In de nevenvakken: Norbertus, de patroon van de Norbertijnen en Dominicus, als dank aan de Dominicanen voor de in de vroegere schuilkerk gehouden diensten.

Beelden

Tegen de muurzuilen aan de oostzijde onder de glas-in-loodramen staan beelden van Paulus (met bijbelrol) en Willibrord (met kerkmodel); aan de westzijde Antonius van Padua (met kind) en Johannes de Evangelist (met kelk en slang). Deze beelden zijn vanaf 1862 door Jacq.Goossens en Zn.gemaakt voor de vorige kerk, de 'Waterstaatskerk'.

Glas-in-loodramen

1. In Sacramentskapel: symbolen rond H.Hart en Eucharistie. De zeven raampjes dragen in de top een fakkel als symbool van vuur>liefde. Bovenste vakken voorstellingen van de negen koren van engelen; middenvakken een pauw, een vis, een hart met kruis, een leeuw en een hert. In de onderste vakken: tekst, korenaren, druiventrossen, een roos, een hand wijzend op het kruis, een granaatappel, een boom met vogels, tekst.

2. Raam boven fresco oostzijde: verering H. Hart
Paus Clemens XIII keurt de verering van het H. Hart goed. Rechts een pleitbezorger daarvan: Claude de la Colombière S.J. Uiterst rechts verslaat een engel de vijanden van de devotie.
Links de opdracht van de katholieke wereld aan het H. Hart door paus Pius IX (16 juli 1875); uiterst links de Sacré Coeur (Parijs).

3. In Mariakapel: toewijding aan Maria. H.Alfonsus, de H. Gerardus en in het midden de spreuk van de Illustere Lieve Vrouwe Broederschap: Als een lelie tussen de doornen.

4. Raam boven fresco westzijde: O.L.V. van Den Bosch met bekende vereerders.
Centraal Maria met kind in mandorla.
De heiligen Petrus Canisius, Leonardus van Veghel en vier witte paters uit de Jacobparochie, Henri van Thiel, Lambert van der Stay, Mgr. Jos. Sweens en Nico van Vliet.

Exterieur

Belangrijke uiterlijke kenmerken van de kerk uit 1907 worden gevormd door de centraalbouw met Byzantijnse koepel, de Italiaanse toren en de Romaanse decoratieve rand van zwart-wit tegels onder de daklijsten. De toren, aanvankelijk slechts 19 meter hoog, is in 1924 afgebouwd tot de huidige hoogte van 52 meter. Slanke Noord-Italiaanse campanillatoren hebben hiervoor model gestaan. Op elk van de vier hoeken van de toren staat een engel afgebeeld.

In 1927 is de huidige toegangspartij gebouwd. Voordien was de hoofdingang van de kerk in de Mgr. Prinsenstraat, toen Parochiestraat geheten. De iconografie van de voorgevel en het kerkportaal hebben als thema de 'missie' en de 'verkondiging van het geloof'.

De beelden stellen de volgende figuren voor:

- Johannes de Doper (onder de geveltop);
- de Kerk, allegorie met kruis en kelk (halverwege de gevel links);
- de Synagoge, allegorie voor het Jodendom, met blinddoek en staf (halverwege de gevel rechts);
- Jacobus als pelgrim met staf en schelp (in het midden van het kerkportaal);
- Theresia van Lisieux, patrones van de missie (gevelnis links);
- Petrus Canisius, schrijver catechismus (boognis links);
- Leonardus van Veghel, martelaar van Gorcum, in 's-Hertogenbosch geboren (boognis rechts);
- Franciscus Xaverius, patroon van de missionarissen (gevelnis rechts).

In de boog boven het portaal de vijf werelddelen van links naar rechts: Afrika (Neger), Azië (Chinees), Europa (architect Jan Stuyt), Amerika (Indiaan), Australië (Tasmaniër).

Boven de kerkdeuren een fresco: de uitzending van Petrus en Paulus door Christus.

Op de achtergevel van de kerk twee Davidsterren, symbool Joodse volk en verwijzend naar Jeruzalem. Door de Tweede Wereldoorlog symbolen met een zeer beladen betekenis.

Jos Cuypers en Jan Stuyt

Jan Stuyt (1868-1934), een progressieve leerling van Pierre Cuypers, heeft zich, voordat hij het ontwerp maakte, georiënteerd in het Midden-Oosten, met name in Palestina en in Constantinopel (de Aya Sophia). Ook is hij betrokken geweest bij het realiseren van de ingangspartij in 1927. Van zijn hand is tevens de verdere invulling van de voorgevel.

Jos Cuypers (1861-1949), zoon en eveneens leerling van Pierre Cuypers, heeft in overleg met zijn vader, een wezenlijke inbreng geleverd ten aanzien van de toegepaste symboliek in de bouw van de kerk.

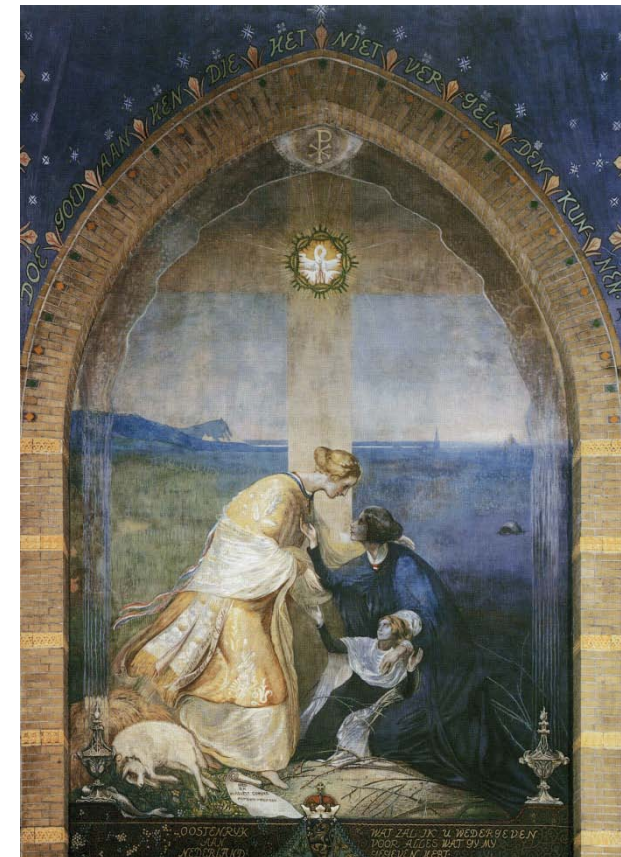
6. In 1922 is een schildering aangebracht achter in de kerk aan de oostwand door Joseph Reich. Dit uit dankbaarheid aan het Nederlandse R.K. Huisvestingscomité voor de opvang van Oostenrijkse kinderen van 1918 tot 1922. Pastoor Prinsen was voorzitter van dit comité.

De Oostenrijkse Caritas knielt op dorens en houdt een kind vast. De Nederlandse Caritas, staande op een bloemenveld, biedt haar gaven aan: een lam, korenaren en een vis.

Een helm duidt op de oorlog (1914-1918), wierook uit 2 vaten kringelt omhoog als symbool van een Gode welgevallig gebaar.

Op de achtergrond de Stephansdom, Karlkirche, Donau, Kahlenberg en Leopoldsberg.

De doornenkroon en pelikaan als symbolen voor het lijden en de liefde.

5. Oostwand: toewijding van de parochie aan het H. Hart.

Op de voorgrond in het midden: pastoor Prinsen, de kapelaans Brekelmans en Aldenhuyzen en de kerkmeesters Sweens, Meuwese, Van der Does de Willebois en Coppens. Sint Jan en Sint Jacob als patroonheiligen van het bisdom en de parochie.

Een zuster van het Antoniusgesticht met kinderen en Leonard Meuwese.

Rechts onder: kooplieden met hun patroon Franciscus Xaverius en de caritasheligen Vincentius á Paolo en Elisabeth van Thüringen.

Links: bisschop Sweens met zijn ouders.

Linksonder: beeldhouwer Van Bokhoven, een goudsmid met kelk en reliëfschrijn, een loodpletter met stroken lood op zijn schouder en een timmerman met spanzaag.

Bovengedeelte v.l.n.r.: patronaatskinderen met frater Celestinus en kapelaan Franken.

Onder het vaandel van de Erewacht mej. Meuwese.

Schilden van gilden en groepen, waarbij de heiligen Crispinus en Crispinianus als patroonheiligen van de leerbewerker. Christ Teulings als drager van het schild van de boekdrukker. Een soldaat als herinnering aan de Jacobskazerne, die vroeger naast de oude Sint Jacobskerk stond.

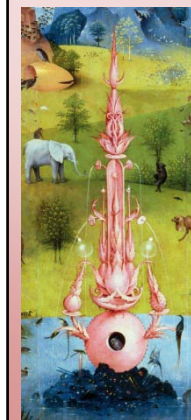
Plein

De toegang tot de kerk was oorspronkelijk aan de westzijde in wat nu de Mgr. Prinsenstraat heet. De ingangspartij, zoals die nu nog wordt gebruikt, is in 1927 aan de noordkant gemaakt.

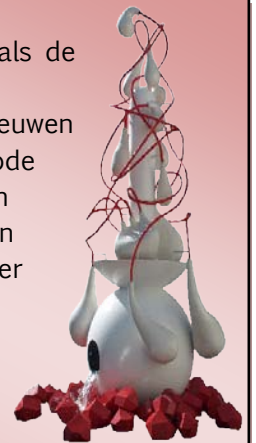
Om een plein te vormen zijn aan de Hinthamerstraat in 1931 drie panden afgebroken. Restanten daarvan hebben we kunnen zien bij het archeologisch onderzoek vóórdat de 3 bomen zijn geplant. Het plein was eigendom van de kerk, maar is 'om niet' overgedragen aan de gemeente onder voorwaarde dat het onderhouden zou worden....

Bij het verwezenlijken van het Jheronimus Bosch Art Center is het plein opnieuw betrokken bij de veranderde functie van het kerkgebouw. Aan Ruudt Peters is gevraagd, samen met landschapsonwerper Willem Jans, een plein te ontwerpen waardoor de buitenwereld verbonden wordt met de nieuwe binnenwereld. Ed Hoffman schreef daarover in Bossche Bladen (nr. 2, 2007). Aan zijn artikel is onderstaand het een en ander ontleend.

Ruudt Peters heeft zich laten inspireren door de fontein als scheppings- en vruchtbaarheidssymbool op het paradijsluik van het schilderij 'de Tuin der Lusten' van Jeroen Bosch. Tevens is hij gefascineerd door in het werk van Bosch onderkende verwijzingen naar het instrumentarium van de alchemisten.

De alchemie is te beschouwen als de voorganger van de scheikunde. Alchemisten zochten door de eeuwen heen naar het omzetten van dode materie in leven, het veranderen van onedele metalen in goud en het bereiden van een levenselixer om de mens onsterfelijk te maken.

De opdracht aan Adam en Eva 'wees vruchtbaar en word talrijk' wordt verzinnebeeld door deze roze levensbron als verwijzing naar het seksuele in het algemeen en de vruchtbaarheid in het bijzonder. De scheppende kracht van de vruchtbaarheid is tot uitdrukking gebracht door de verticale buis (mannelijk) op een schaal op een bol (vrouwelijk). Het roze, vleeskleurige is uiteengelegd in het bloedrode van de mannelijkheid en het maagdelijke wit van het vrouwelijke. Het alchemisteninstrumentarium bij uitstek, de retort, zowel aan de fontein als op het hek, verwijst naar de alchemie.

Het plein in totaliteit omvat verwijzingen naar de 4 elementen: aarde, water, lucht en vuur.

De rode robijnen en het grijze split als aarde; het water stromend uit de fontein, de lucht op gezette tijden opstijgend; het vuur in de vlamvormige punten van het hek en de retorten als fakkeldragers. In totaliteit symboliseert de witte fontein en het zwarte hek ook de hemel en de hel.

Bij dat alles mogen we niet vergeten dat ook de Goede Herder (een beeld van Albert Termote), verwijzend naar Mgr. Prinsen, ook zijn plaats op het plein heeft behouden.

Ruudt Peters, geboren in 1950 te Naaldwijk. Leerling en later docent van de Gerrit Rietveld Academie.

Professor aan de kunstacademie in Stockholm. Ontwerper van grillige sieraden (solo expositie 'Change'; naamgeving verwijst naar zijn fascinatie voor de alchemie) en grote monumentale objecten.

In 2001 was hij werkzaam aan het Europees Keramisch Werkcentrum (Zuid-Willemsvaart). Vanwege zijn kennis van keramiek ('s-Hertogenbosch keramiekstad!) en van de stad is hij gevraagd. Hij is gefascineerd door de ideeën over Bosch' vermeende belangstelling voor de alchemie

1. Koepel hoogkoor: het offerkarakter van de Eucharistieviering. Christus aan het altaar met de H. Geest -in de gedaante van een duif- en God de Vader.

Engelen met reukwerk. Maria en Johannes de Doper bij het altaar; Adam en Eva knielend.

Links en rechts heiligen en een mensenmenigte. Onderste rij v.l.n.r.: Job, David, Jakob met zijn zoon Josef, Mozes en Melchisedek, Abraham met Izaak, Noë met ark en Abel met lam.

2. Koepel Sacramentskapel: de aanwezigheid van Christus. Christus toont zijn hart aan Augustinus en aan Margaretha Maria Alacoque. In de boog aanbiddende engelen.

3. Koepel Mariakapel: een tuin met musicerende engelen ter ere van Maria.

4. Westwand: verering van Maria.

Eva, Onnozele kinderen, profeten, Ester en Judith. Nederlandse heiligen: Oda, Odrada, Liduina, Margaretha van de Engelen, Leonardus van Veghel, Petrus Canisius, Willibrord.

Tarcisius, Agatha en Agnes, Dominicus, Franciscus, Johannes.

Op de achtergrond Pius IX schrijvend aan zijn encycliek over de Onbevleete Ontvangenis van Maria. Petrus Donders en Mgr. Diepen. Mgr. Zwijsen, die in 1853 het wonderbeeld uit Brussel liet terugbrengen naar de St. Jan en kapelaan Van der Lee, die daarmee was belast.

Boven het raam staan plaatsen in het bisdom 's-Hertogenbosch waar een miraculeus Mariabeeld vereerd wordt.

George de Geetere (1859-1929)

Geboren te Amiëns, studeerde aan de Brusselse Academie. Specialist in portretten en historiestukken, met een voorliefde voor ingewikkelde groepscomposities. Autodidact op het gebied van frescotechniek.

Joris de Geetere werd in 's-Hertogenbosch geïntroduceerd bij pastoor Prinsen door Xavier Smits, degene die het iconografisch ontwerp voor de kerk heeft gemaakt.

Oriëntatie

Kerken worden bij voorkeur met het hoogkoor op het oosten gericht; georiënteerd. In de richting van Jeruzalem, maar vooral in de richting waar de zon het eerst te zien is als teken van de nieuwe dag en van het nieuwe leven door de wederkomst van Christus.

De huidige Jacobskerk is op de plaats gebouwd van de vorige Waterstaatskerk; de bijgebouwen (parochiezaal en sacristie) zijn blijven staan. De beperkte ruimte, door huizen omsloten, leende zich niet om de nieuwe koepelcentraalbouw op het oosten te richten.

Een zinnebeeldige oriëntatie bracht de oplossing. In de koepel is de Poolster, die ons naar het noorden wijst, richting het oosten geschilderd. Daardoor wordt het werkelijke zuiden het fictieve oosten en staat het hoogaltaar georiënteerd.

Op de pendentiefs heeft men dat versterkt door daarop bij het priesterkoor het woordje 'oost' te schilderen.

Xavier Smits 1876-1937

De symboliek, die in de kerk is aangebracht is naar een plan van Xavier Smits. Deze priester en historicus, pastoor te Reek, was een kenner bij uitstek van de christelijke iconografie. Hij was gepromoveerd aan de universiteit van Leuven op het onderwerp 'de iconografie van de Sint Jan'.

Samen met bouwpastoor Prinsen zal hij de perikelen met de 'apostel' Paulus en rond de oriëntatie opgelost hebben.

Fresco's

Na het gereedkomen van de kerk heeft George de Geetere een vijftal fresco's aangebracht.

Een *fresco* is een muurschildering met waterverf op een verse laag kalk. Een *secco* is een muurschildering op een droge ondergrond aangebracht.

Koepel

Het meest kenmerkend aan de bouw van deze kerk is de vierkante plattegrond, gevormd door vier pijlers, via vier pendentiefs overgaand in een ronde koepel. Dit concept is geïnspireerd door de Byzantijnse bouwwijze. Naar dit hoofdkenmerk wordt de bouwstijl wel neo-byzantijns genoemd.

Behorend bij deze stijl is de beschildering van de koepel en de pendentiefs. Pendentiefs zijn de overgangselementen van de vierkante pilaren naar de ronde koepel.

De Bossche schilder Frans Kops heeft het koepelgewelf en de pendentiefs in secco geschilderd.

Frans Kops, kunstschilder, leefde van 1873 tot 1951. Van zijn hand is onder andere de reconstructie 'Het Atelier van Jeroen Bosch' (Stadhuis 's-Hertogenbosch)

Centraal in de koepel staat de ster, die door de profeet Jesaja (60:3) werd voorspeld. De tekst onder de balustrade slaat daar ook op:

“VOLKEN ZULLEN WANDELEN NAAR UW LICHT EN KONINGEN NAAR DE GLANS DIE OVER U OPGAAT”.

Rondom deze grote ster is de sterrenhemel geschilderd met een bijzondere plaats voor de Poolster (zie oriëntatie). Onder de sterrenhemel zijn de 12 tekens van de Dierenriem weergegeven. De balustrade voert langs het nieuwe Jeruzalem met 12 poorten en 12 torens uit het Boek der Openbaring van Johannes. (Zie Johannes op Patmos van Jheronimus Bosch)

Een stoet van 12 mannen en 12 vrouwen trekt op naar de Deur des Hemels, Maria.

De namen van deze 24 figuren, -voornamelijk heiligen- zijn bekend, ook van de 6 ontbrekende afbeeldingen.

Pendentiefs

Op elk van de pendentiefs is een van de vier evangelisten, elementen, seizoenen, windstreken en paradijsstromen uitgebeeld.

De 4 evangelisten: Mattheus, Johannes, Lucas en Marcus. Ook de pilaren zijn naar hen vernoemd.

De 4 elementen met hun symbolen: Aer (lucht): arend; Terra (aarde): olifant; Aqua (water): watervogel en vis; Ignis (vuur): salamander.

De 4 seizoenen met hun symbolen: Ver (lente): lelietjes van dalen; Aestas (zomer): zonnebloemen; Autumnus (herfst): wingerd met druiven; Hiems (winter): hulststruiken.

De 4 windstreken: noord-oost, zuid-oost (zie oriëntatie), zuid-west en noord-west.

De 4 paradijsstromen, gepersonificeerd: Gichon, Pison, Eufraat en Tigris.

Pilaren

De kerk kent 6 vrijstaande pijlers en 10 muurzuilen. Deze 16 zijn genoemd naar de 4 evangelisten (onder de koepel) en de 12 apostelen als 'dragers' van de kerk.

Veel pastoors willen graag de 'apostel' Paulus erbij, hoewel die niet tot de 12 behoorde. Mattheus, ook evangelist, heeft zijn apostelpilaar daarvoor moeten inleveren.

Alle evangelisten en apostelen zijn op de pilaren met name genoemd en met hun attributen en een boek afgebeeld. Deze bijbelboeken zijn bij allen opengeslagen, behalve bij de 'ongelovige' Thomas, bij hem is het boek gesloten.

Bij de uitvoering is waarschijnlijk een foutje gemaakt. Jacobus minor staat prominent op een van de 6 pijlers, terwijl Jacobus major, de patroonheilige van de kerk, het met een muurzuil moet doen